

NÉMET

Habár az előzetes adatok alapján a közönség mást favorizált, végül Clemens J. SETZ kapta az idén a Lipcsei Könyvvásár Díját. Az 1982-es születésű grazi szerző 2007-ben debütált *Söhne und Planeten (Apák és bolygók)* című kötetével, amelyben több apa–fiú-kapcsolatot jelenít meg, 2009-ben adta ki *Frequenzen (Frekvenciák)* című, mintegy 700 oldalas regényét, amely a Német Könyvdíj szűkített jelöltlistájára is bekerült, a fenti díjat pedig a *Die Liebe zur Zeit des Mahlstädter Kindes* című 2010-es elbeszéléskötetéért vehette át. A cím magyarul úgy hangozhatna: *A szerelem* vagy *A szeretet a mahlstadti gyermek idején*. Természetesen számos kritika jelent meg a kötetéről, mind a díj előtt, mind pedig utána. Összesítve annyi mindenképp megállapítható, hogy Setz elbeszéléseiről, témaválasztásáról, stílusáról valamelyest megoszlanak a vélemények, bár magát a szerzőt egyhangzóan tehetségesnek tartják. A díjazott kötet elbeszéléseinek egyik legjellegzetesebb jegyét a tárgyak vitalizálásában, életre kelésében, a tárgyi és testi világ határainak elmosódásában és összeolvadásában látják a kritikusok. Az egyik elbeszélésben pl. előbb csak hullámosodni kezdenek a névjegyek, majd különböző kinövés jelennek meg rajtuk és ez a kór a CD-ékre, majd a hitel- és bankkártyákra is áttérjed, ellehetetlenítve ezáltal a hétköznapi élet menetét. A címadó elbeszélésben egy város lakosságára bízzák egy gyermek szobrának befejezését, amely végül is annak brutális bántalmazása révén megy végbe. Kivetkőzik magából, agresszióba csap át, megbolondul az egész város. Máshol egy házaspár szadomazo játékainak lehetünk tanúi, vagy éppen egy számítógépes játék egyik megszállott rajongójának életébe tekinthetünk be. Christoph Schröder úgy foglalja össze a Tagesspiegelben megjelent kritikájában, hogy Setz szívesen merít ihletet bármiből, pl. a romantikus rémtörténetek hagyományából, a negatív esztétikából, vegyíti a realitás és az álom szintjeit és mindehhez némi szürrealitást is ad. A hol teljesen hétköznapi, hol bizarr szadomazo jeleneteket, a felszín alatt rejtőző vagy leplezetlenül kiélt erőszak megjelenését a szereplők pszichológiamentes ábrázolásával és

egy pontos megfigyeléseken alapuló, egyszerű, ámde aprólékos elbeszélőstílussal párosítja. Schröder szerint Setz elbeszélései ennek ellenére nem annyira nyomasztóak, mint inkább furcsák, esetenként az ízléstelenségre kihagyott posztmodernitás jegyében. A kritika nyitva hagyja, az olvasóra bizza annak eldöntését, szemfényvesztésről, porhintésről vagy varázslatról van szó a szerző elbeszélései esetében. Hasonlóan szkeptikus álláspontot képvisel Klaus Zeyringer, a Der Standard kritikus is, amikor úgy fogalmaz, Setz csupán nagy szavakkal dobálózik, s bár prózája kifinomult nyelvi művészetről tanúskodik, túl sok esetben terheli meg azt felesleges hasonlatokkal. Ez a kritika egyébként más cikkekben, sőt már 2008-ban is felbukkant írásaival kapcsolatban. Mindennek ellenére valamennyi cikk úgy foglalt állást, Setz megérdemelte a Lipcsei Könyvvásár Díját. Ennek titka pedig talán abban rejlik, hogy bár számos írásban találhatóak kritikai megjegyzések az elbeszéléskötettel kapcsolatban, mégis mindegyik cikk szerzője kiemelt egy-két novellát a kötetből, amit lenyűgözőnek tart, ám szinte mindenki másikat. Ez pedig nyilván arra utal, hogy jó eséllyel található benne magának bárki kedvence. A kötet egyébként Setz *Die Waage (A mérleg)* című elbeszélését is tartalmazza, amellyel 2008-ban elnyerte a Klagenfurti Ingeborg Bachmann-verseny Ernst Willner-Díját. Az elbeszélés letölthető vagy meghallgatható Setz felolvasásában a Bachmann-díj honlapjának archívumából: <http://bachmannpreis.eu/de/autoren/12>.

A Klagenfurti Irodalmi Napokon évről évre megrendezett felolvasóversenyen, amelynek fődíja a Bachmann-díj, egyébként számos később befutott szerző debütált már, érdemes lesz tehát az idén is figyelemmel kísérni. Ezúttal a szokásos időponthoz képest kicsit később, július 6–10. között kerül megrendezésre és az idén is élőben közvetíti a 3sat, de kis csúszással a verseny honlapján is követhetők lesznek az események. Az egyelőre még titok, kik vehetnek részt a megmérettetésen, az viszont már most tudható, hogy július 6-án a megnyitón Urs Widmer mond majd beszédet.

Egy másik elbeszéléskötet is esélyes volt a Lipcsei Könyvvásár Díjára. A *Seerücken (Tengerhát, esetleg Tóhát)* című kötetben a fülszöveg szerint „Peter STAMM látszólag egészen egyszerűen mesél arról az életről, amelyet nem megélnék, hanem elodáznak, emlékeznek rá vagy elmulasztanak. Lakonikus mondataiban, feltűnésmentesen hangulatos jeleneteiben könnyen olvasható, de nehezen emészthető formában találja azokat az alig érzékelhető erupciókat, amelyek később, mikor visszatérünk rájuk, földrengésnek bizonyulnak. A magány a közös nyaraláson. Egy elhagyatott hotel a hegyekben. Egy lány az erdőben. Egy madarakat etető pap. Az első komoly szerelem.” Gerrit Bartels, a Tagesspiegel kritikusa szerint az apró, sokszor alig észrevehető kudarcokról ír Stamm, egyáltalán nem feltűnő, fesztelen stílusban. Nyelvezete olyan könnyen adja magát, hogy bárki rögtön alámerülhet az általa megírt világba. Bartels ugyanakkor úgy véli, a kötettel szemben az lehet az egyetlen fenntartás, hogy az 1963-as születésű svájci szerző talán túlzótan is jól ért a rövid elbeszélésekhez, helyenként már-már rutinábol ír, amiről a történetekben szinte menetrendszerűen felbukkanó meglepő fordulat is tanúskodik. Stamm első regénye, az *Agnes (Ágnes)* 1998-ban jelent meg, amelyet egy évvel később a *Blitzeis (Villámjég)* című elbeszélés-gyűjtemény, 2001-ben pedig egy regény az *Ungefähre Landschaft (Nagyjábólí táj)* követte, amelyért két díjat is kapott. Azóta is váltva ír regényeket – *An einem Tag wie diesen (Egy ilyen napon, 2006)*, *Sieben Jahre (Hét év, 2009)* – és novellásköteteket: *In fremden Gärten (Idegen kertekben, 2003)* és *Wir fliegen (Repülünk, 2008)*. Tudomásom szerint eddig még egyik kötete sem jelent meg magyarul, *Passion (Nyári passió)* című novelláját viszont Tatár Sándor fordításában közölte a Nagyvilág (2002/3, <http://www.inaplo.hu/nv/arch/archset.html>). Az eredeti novella is olvasható a neten: http://bachmannpreis.orf.at/bp99/texte/stamm_text.htm.

Der große Fall vagyis *A nagy esés*, illetve *zuhanás*, vagy *A nagy eset*, ez a címe Peter HANDKE legújabb regényének, amelyben egy a város széléről a centrum felé gyalogosan induló színész egy napját meséli el a szerző. A reggeltől késő estig tartó, nem túl napját meséli el a szerző. A reggeltől késő estig tartó, nem túl cselekményes történet főként a főszereplő gondolataira fókuszál, amelyeket esetenként az útközben látottak váltanak ki. A kritikák többsége a főszereplőt rögtön párhuzamba is állítja a civilizációt sokszor erősen bíráló szerzővel, ezért a regényt Handke a társadalomba visszavezető lépésének is tekintik. Persze ez az írás sem mentes társadalomkritikus hangoktól. A természetben túrázó főszereplő élményei és érzései a természet elmerült tanulmányozása mellett a civilizáció csúfságainak, fonákjainak, erőszakosságának hol együttérző, hol irritált szemlélését és a gyűlöletet is magukban foglalják. Bár több kritikus is megjegyzi, hogy ez a könyv sem könnyű olvasmány, esetenként pedig kifejezetten feszegeti az olvasó türelmének határait, sokan úgy látják, ez egyben visszatérés Handke művészetében saját klasszikus elbeszélő stílusához, és úgy vélik, rajongói nem csalódhatnak benne. (Paksy Tünde)

KIKÖTŐI HÍREK

„A Kikötői hírekben az a legjobb, hogy csöppet sem szentimentális”
(Cate Blanchett, a Kikötői hírek c. film szereplője)

„A Kikötői hírek arról szól, hogyan találunk közösségre az egyes emberek”
(Julianne Moore, a Kikötői hírek c. film női főszereplője)

SPANYOL

A századik születésnapját készültek ünnepelni Buenos Airesben, amikor két hónappal az évforduló előtt meghalt Ernesto SÁBATO, a latin-amerikai újpróza kiemelkedő egyénisége, a spanyol-amerikai egzisztencializmus filozófusa és emblemikus alkotója, Cervantes-díjas író. Pályáját fizikusként kezdte Párizsban, Joliot-Curie laboratóriumában, majd pedig Massachusettsben végzett tudományos kutatásokat az atomsugárzás területén. Baloldali elkötelezettségének megfelelően a „piszkos háború” néven elhíresült 1976–83-as brutális katonai terror vélhetően megkínzott, meggyilkolt és eltűnt áldozatainak ügyét számonkérő bizottság, a CONADEP elnökévé választják. Az egzisztencializmus mellett a szürrealizmus gyakorolt rá jelentős hatást, esszéin, regényein túl, különösen élete utolsó éveiben, amikor látását szinte teljesen elvesztette, festett is. Fia másfél órás dokumentumfilmet készített róla 1961 és 2007 között, amelyet az idei Buenos Aires-i könyvvásáron be is mutattak. Esszéiben, regényeiben az emberi lét határhelyzetei, a psziché mélységei foglalkoztatják. Az első regénye *Az alagút* (1948, magyarul 1987, Szőnyi Ferenc fordításában), amely vizuális szimbólumokkal átszőtt, a hagyományos detektívtörténeten messze túlmutató krimi, több szálon futó cselekménye a szerző állandó, szinte rögeszmésen visszatérő metafizikai problémafelvetéseit járja körül. A dosztojevszkiji tradícióba illeszkedő narráció az örültség pszichikai vetületeit mutatja be döbbenetes hitelességgel, amely kaotikus világunk bűnös létmódjával szoros összefüggésben csakis tragédiába torkollhat. A jó és a rossz küzdelmét boncolgatja a következő, esztétikailag még bonyolultabb szerkesztésű, önreflexív regénye is, a *Sobre héroes y tumbas* (Hősökről, sírokról, 1961). A beteges, kényszeres főszereplő, a vérfertőző kapcsolat mélységei és magasságai a gonosz győzelmét sugallják, amelynek aktuálpolitikai olvasata éppúgy érvényes lehet, mint az örök érvényű emberi létmódról adott láttelele. Harmadik és egyben utolsó regénye, az *Abaddón, el exterminador* (Abaddón, az öldöklő angyal, 1974) technikailag a legösszetettebb műve, a végsőkig széttöredezett, helyenként önletrajzi ihletettséggű szöveg az erkölcsi züllöttség okait keresi, s a teljes reménytelenséget vetíti elének. Sábato a komor, egzisztencialista világlátás a térségben nagyon is jelenlevő hagyományaira épít, hogy csak Argentínában maradjunk, elég felidézni Eugenio Cambaceres *Sin rumbo* (Sodródva, 1885) naturalista regényét, vagy Roberto Arlt városi, expresszionista elbeszélő prózáját a század harmincas éveiben.

A madridi Centro de Arte Moderno költészeti évfordulók alkalmával tartott megemlékezéseket: április végén a szintén argentin költőnő, Alejandra Pizarnik születésének hetvenötödik, május elején pedig a perui Emilio Adolfo Westphalen születésének századik évfordulójáról emlékezett meg. Alejandra PIZARNIK fényképeit, kéziratát kiállították, műveiről, személyiségéről előadásokat, beszélgetéseket tartottak. Alejandra Pizarnik orosz zsidó származású bevándorlók gyermekeként Buenos Aires külvárosában, munkáscsaládban nőtt fel. Életét a tudásszomj, a végtelen keresés, a szélsőségek, nőiség és homoszexualitás határozta meg, tanulni akart, megismerni mások gondolkodását és egyben önnön pszichikai mélységeit, különösen érdeklődött a pszichoanalízis iránt. Arra törekedett, hogy belső világát a legtokéletesebb nyelven juttassa kifejezésre, például az *Árbol de Diana* (Diana fája, 1962) vagy az *El infierno musical* (Zénés pokol, 1971) című köteteiben. A sokszor erotikus töltetű lírájában a szerelem és önpusztítás, a társ utáni vágy és a magány kettőssége mellett az alkotás, a költészet a fő témája. Depressziója következtében azonban rövid élete harminchat éves korában tragikus öngyilkossággal végződött.

Emilio Adolfo WESTPHALEN a perui szürrealizmus jelentős költője, aki a harmincas években valódi vég nélküli és címtelen tudatfolyamokat hoz létre, olyan verbális kontinuitást, ahol – akárcsak a misztikusoknál – a dadogás, a nyelv határainak szétfeszítése, a csend az egyik központi motívum. Verseskötetei: *Las islas extrañas* (Különös szigetek, 1933) és *Abolición de la muerte* (A halál legyőzése, 1935).

Hogy az itthoni újdonságokról is ejtsünk néhány szót, az idei könyvfesztiválra Spanyolországból az andalúz Félix J. PALMA és Rafael ÁBALOS, valamint a leóni elsőkönyves Noemí González SABUGAL érkezett. Könyveikben mindhárman a fantasztikum háttérmezgyéin mozognak: Palma a wellsli időgépet idéző *Az idő térképe* (2008) című regénye és Ábalos ifjúsági kaladregénye, a *Grimpow: a láthatatlan út* (2005) megjelent magyarul is, González Sabugaltól pedig *A Szókratész-gyilkosság* (2010) című krimi mutatkozott be. Napvilágot láthatott végre a már évek óta kiadásra váró *Huszdik századi spanyol novellák* antológia is Imrei Andrea szerkesztésében, a Noran gondozásában, a *Modern Dekameron* sorozat tizennegyedik darabjaként (a bemutatóról ismertető olvasható a http://www.prae.hu/prae/lazarilloetc.php?aid=159&menu_id=111&type=1 címen).

Mindemellett a május elejei *Alkotó nők* címen meghirdetett spanyol filmhét keretében az Uránia Filmszínházban öt napon át kapott izelítőt az érdeklődő az elmúlt harminc év – műfajban és témában is igencsak eltérő – alkotásaiból. Neves, sikeres rendező, ismert, ünnepelt színészek, akik közül hatan személyesen is eljöttek Budapestre. Aki esetleg lemaradt róla, a program megtalálható a http://www.urania-nf.hu/rendezvenynaptar/11042-9_spanyol_filmhet.php címen, a filmek többnyire hozzáférhetők.

(Menczel Gabriella)

